

Zprávy a oznámení

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 64 (2019), No. 3, 182–186

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/147886>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2019

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library*
<http://dml.cz>

Zprávy oznámení

EDICE DĚJINY MATEMATIKY VY- CHÁZÍ JIŽ 25 LET

V letech 1994 až 2019 vyšlo v edici Dějiny matematiky 63 svazků, 55 v češtině či ve slovenštině a 8 v angličtině. Jednotlivé publikace jsou věnovány různým obdobím historie matematiky, zachycují její vývoj a dokumentují roli významných osobností. Jsou také zaměřeny na vznik a proměny matematických škol, vzdělávacích institucí, matematických spolků a komunit i tvorbu učebnic. Zachycují například vývoj matematiky na Balkáně, vznik a význam lvovské školy pro rozvoj moderní analýzy, roli jezuitské matematiky, počátky Jednoty českých matematiků a fyziků a Německé techniky v Brně, specifické rysy vytváření české matematické komunity v letech 1848 až 1918 či problematiku finanční matematiky v učebnicích středních škol. Některé svazky mají monotematický charakter a popisují vývoj matematických disciplín, jako jsou např. integrální počet, lineární algebra, teorie pravděpodobnosti, různé části geometrie, diskrétní optimalizace, teorie křivek, součinná integrace, teorie svazů, teorie grafů. Je třeba také zmínit komentované zveřejnění unikátních dokumentů, jako jsou např. zapomenutý Smolíkův český překlad Euklidových Základů či nedávno objevené zápisky profesora Vojtěcha Jarníka z jeho göttingenských pobytů ve dvacátých letech minulého století. Poučné je i zpřístupnění klasických matematických děl ze staré doby, stejně tak jako např. publikování zápisů Emila Weyra z jeho půso-

bení v Itálii kolem roku 1870. Další svazky lze považovat za exkurze do dávné historie matematiky. Představují čtenářům egyptskou, indickou, mezopotámskou, čínskou a řeckou matematiku. Dva rozsáhlé svazky jsou věnovány období středověku a renesance, značná pozornost byla věnována i matematice 16. a 17. století. Patnáct svazků zabírají monografie biografického zaměření. Přibližují život a dílo českých matematiků, jeden svazek je věnován slovenskému matematikovi Tiboru Neubrunnovi. Mezi matematiky najdeme osobnosti, které jsou poměrně známy širší matematické veřejnosti (F. J. Studnička, bratři Ed. a Em. Weyrové, K. Rychlík a V. Kořínek), dále méně známé představitele pražské matematiky (J. V. Pexider, W. Matzka a L. S. Rieger) i matematiky vcelku málo známé (J. Sobotka, K. Zahradník a J. Úlehla). Pozoruhodné svědectví přináší svazek (publikovaný v češtině i angličtině) věnovaný zapomenutému matematikovi Heinrichu Löwigovi.

Edice Dějiny matematiky poskytla prostor pro publikování rozšířených verzí doktorských disertačních prací a také pro vydání několika sborníků z konferencí o historii matematiky. Stranou nezůstaly souvislosti matematiky s dalšími disciplínami, jako je např. architektura, umění, fyzika, technika a geografie.

Texty všech svazků jsou dostupné na webové adrese www.dml.cz. Podrobnější informace o edici lze nalézt na webové adrese www.fd.cvut.cz/personal/becvamar/Edice/Edice.htm.

Edici založili Jindřich Bečvář z Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy a Eduard Fuchs z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v roce 1994. Její úspěšné vydávání je zásadním způsobem spojeno s mimořádně obětavou členkou její redakční rady Martinou Bečvářovou z Fakulty dopravní Českého vysokého učení technického.

Edice nemá klasický komerční charakter. Vydání jednotlivých svazků bylo podpořeno nejrůznějšími granty, výzkumnými a rozvojovými projekty, Matematicko-fyzikální fakultou Univerzity Karlovy, Fakultou dopravní Českého vysokého učení technického v Praze, Přírodovědeckou fakultou Masarykovy univerzity v Brně, Vysokou školou ekonomickou v Praze, Univerzitou v Rzeszówě, Přírodovědeckou fakultou Univerzity Hradec Králové, Fakultou matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského v Bratislavě, Jednotou českých matematiků a fyziků, Jednotou slovenských matematiků a fyziků, Výzkumným centrem pro dějiny vědy, Nadací Universitatis v Brně a Centrem Vivarium Filozofické fakulty Ostravské univerzity.

Není třeba zdůrazňovat, že edice v průběhu let přispěla k významnému oživení zájmu o historii matematiky v naší zemi.

Ivan Netuka

MATEMATIKA PRO ŽIVOT

Nemalá část technologického pokroku v posledních desetiletích využívá podstatným způsobem nejrůznější matematické metody. Velice překvapivá je v této souvislosti šíře aplikovatelnosti matematiky – setkáváme se s ní nejen v moderní elektrotechnice, energetice nebo informatice, ale například i v medicíně, ekonomii, fyzice pevných látek a strojovém učení. Při používání nových mobilních telefonů či při návštěvě lékaře máme ale jen málokdy čas ocenit matematické metody skryté v pozadí. Často tak dochází k paradoxní situ-

aci, kdy jsme sice na jednu stranu téměř nepřetržitě závislí na nejrůznějších metodách a postupech aplikované matematiky, na druhou stranu si její potřebnost jen málokdy uvědomujeme a nezdědka se setkáváme s dotazem, k čemu je vlastně matematika dobrá.

Nejrůznější obory aplikací matematiky představí učitelům matematiky středních a základních škol stejně tak jako i široké veřejnosti již druhý ročník jednodenní akce s názvem *Matematika pro život*. Seminář organizují společně Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy a Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská (FJFI) ČVUT a bude se konat v pátek 17. ledna 2020 na půdě FJFI v Praze. Program se skládá z osmi přednášek předních českých odborníků, kteří se pokusí popsat svůj pohled na aplikovanou matematiku a její roli v různých vědních oborech. Svou účast přislíbili:

prof. Ing. Jan Flusser, DrSc.

(ÚTIA AV ČR),

doc. Ing. Zbyněk Koldovský, Ph.D.

(ITE, Technická univerzita v Liberci),

doc. RNDr. Zbyněk Kubáček, CSc.

(FMFI UK Bratislava),

Ing. René Levínský, Ph.D.

(CERGE UK & NHÚ AV ČR),

prof. Ing. Edita Pelantová, CSc.

(FJFI ČVUT),

prof. Ing. Zdeněk Strakoš, DrSc.

(MFF UK),

Mgr. Halina Šimková

(Centrum pro bayesovskou inferenci),

RNDr. Vladimír Wagner, CSc.

(ÚJF AV ČR).

Informace včetně již otevřené registrace jsou na webové stránce semináře <http://matematika.fjfi.cvut.cz/>.

Jan Vybíral, Lubomíra Dvořáková

XIV. SEMINÁŘ Z HISTORIE MATEMATIKY PRO VYUČUJÍCÍ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

Seminář se konal ve dnech 19. až 22. srpna 2019 v reprezentativních prostorách zámku v Poděbradech. Na této akci akreditované MŠMT a pořádané Katedrou didaktiky matematiky MFF UK, Ústavem aplikované matematiky FD ČVUT v Praze a studijním střediskem Ústavu jazykové a odborné přípravy UK v Poděbradech se sešlo se téměř 40 účastníků. Vedoucí organizačního výboru byla prof. Martina Bečvářová (FD ČVUT).

Seminář byl věnován nejrozličnějším otázkám dávné i nedávné historie čisté i aplikované matematiky s důrazem na použití při výuce matematice, propojení s historicky významnými aplikacemi matematiky, historií a současností vyučování matematice i různé zajímavosti, které se postupem času ukázaly jako nosné pro vývoj některých matematických disciplín. Výběr témat byl tedy tentokrát pestrý:

historie matematiky:

- Irena Sýkorová: *Geometrie skrytá ve vědeckých oltářích*
 - Miroslava Otavová: *Šifry a další způsoby reprezentace v barokní matematice*
 - Jindřich Bečvář: *Několik pohledů do lineární algebry*
 - Jindřich Bečvář: *Matematika dne svátečního*
 - Magdalena Hykšová: *Jak na výuku pravděpodobnosti – inspirace ze starých učebnic*
 - Martin Melcer: *Dvacáté století z pohledu finanční gramotnosti*
 - Antonín Slavík: *Matematika a kulečník*
- provázanost s reálným světem:
- Martina Bečvářová: *Matematika všedního dne*
 - Zdeněk Halas: *Matematika a hudba*

- Zdeněk Halas: *Astroláb – geometrický model vesmíru*

zajímavosti:

- David Brebera: *Collatzova hypotéza*
- Dalibor Martišek: *Trojúhelníky v zajetí zákonitostí a náhod*

Samotný odborný program doplnil i program doprovodný: večerní komentovaná procházka po Poděbradech (M. Melcer), křest nejnovějších knih edice Dějiny matematiky, tradiční společenský večer s oblíbenou dražbou starší matematické literatury (J. Bečvář) a krátkým hudebním vystoupením O. Hykše (elektrické piano). Středeční dopoledne bylo vyhrazeno na exkurzi v poděbradské sklárně, kde jsme si dokonce mohli vyzkoušet broušení skla a na konci jsme obdrželi malý dárek z produkce sklárny.

Účastníci obdrželi několik knih: rozšířené texty přednášek, které zazněly v předchozím semináři v roce 2017 – *Matematika ve středověké Evropě, pozdní středověk a renesance* (M. Bečvářová a kol.), *Matematika ve staré Indii* (I. Sýkorová), *Matematika na Německé univerzitě v Praze v letech 1882–1945* (M. Bečvářová), *Josef Úlehla (1852–1933)* (L. Vizek), *Dopady první světové války na mezinárodní spolupráci matematiků* (M. Bečvářová, I. Netuka) a několik starších svazků edice Dějiny matematiky.

Poděkování za zajištění úspěšného průběhu akce patří Ústavu jazykové a odborné přípravy UK v Poděbradech, zejména zástupci jeho ředitele Martinu Melcerovi s manželkou, všem přednášejícím i organizačnímu výboru v čele s M. Bečvářovou.

XV. seminář z historie matematiky je plánován na srpen 2021. Bližší informace lze nalézt na stránce

https://www.fd.cvut.cz/personal/becvamar/seminar_ss/index.html

Zdeněk Halas

ZEMŘEL PROFESOR
JAROMÍR PLÁŠEK (1950–2019)

Dne 25. září 2019 zemřel náhle ve věku nedožitých 70 let prof. RNDr. Jaromír Plášek, CSc. Celý jeho profesní život byl úzce spjat s Matematicko-fyzikální fakultou Univerzity Karlovy. Po absolvování studia fyziky a interní vědecké aspirantury pracoval nepřetržitě na Fyzikálním ústavu UK. Svou úspěšnou pedagogickou a vědeckou činnost zaměřil na oblast optických metod a jejich aplikací v biofyzikálním a biomedicínském výzkumu. Byl spoluautorem projektu Laboratoře spektroskopie vysokého spektrálního a časového rozlišení, která se stala východiskem mnoha experimentálních zařízení, používaných v současné době k biofyzikálnímu výzkumu na MFF UK. Na Fyzikálním ústavu UK zavedl jako nový směr výzkumu studium membránových procesů v živých buňkách pomocí fluorescenčních sond a byl mezinárodně uznávaným odborníkem v oblasti biologických aplikací fluorescenční spektroskopie a optické mikroskopie.

V rámci profesního působení prof. Jaromír Plášek zastával funkce vedoucího oddělení biofyziky, zástupce ředitele Fy-

zikálního ústavu UK a proděkana MFF UK, velmi aktivně se věnoval i recenzování článků a hodnocení projektů v rámci GAUK, GAČR a MŠMT. Byl i vynikajícím a studenty oblíbeným pedagogem a popularizátorem vědy. Publikoval řadu popularizačních článků věnovaných světelným jevům a optické mikroskopii. S vysokým entuziasmem vědecky pracoval a pedagogicky působil až do posledních chvil svého života.

Odchodem profesora Jaromíra Pláška ztrácí fyzikální komunita cennou osobnost, významného vysokoškolského pedagoga, vědce a laskavého vstřícného kolegu.

Petr Heřman, Josef Štěpánek

Poznámka redakce:

Profesor Jaromír Plášek byl autorem pěti článků publikovaných v našem časopise: *Nové metody optické mikroskopie* (PMFA 1/1996), *O homeopatii, pavědách a paradigmatech* (PMFA 1/1998), *Superrozlišení v optické mikroskopii. Nobelova cena za chemii za rok 2014* (PMFA 1/2015), *Molekulární stroje* (PMFA 3/2017), *Fluorescenční proteiny – zářící makromolekuly odhalující buněčná tajemství* (PMFA 4/2018); poslední dva články sepsal společně se svými studenty z MFF UK. Čtivé a srozumitelné texty na pomezí fyziky, chemie a biologie dokládají jeho obdivuhodný rozhled, talent pro popularizaci vědy a v neposlední řadě i vytříbený jazykový cit. V letech 2016–2019 byl prof. Plášek mimořádně aktivním členem redakční rady PMFA – dokázal oslovovat potenciální autory, pomáhal jim s přípravou rukopisů a zajímal se i o témata, která přímo nesouvisela s jeho výzkumem. Při schůzích redakční rady byl kultivovaným diskutérem, ale i zábavným společníkem. Čest jeho památce!

Antonín Slavík

OPUSTILA NÁS PROFESORKA
OLGA ROSSI (1960–2019)

Ve čtvrtek 17. října 2019 nás navždy opustila prof. RNDr. Olga Rossi, DrSc., významná matematicka, kolegyně a kamarádka.

Olga Rossi se narodila 3. dubna 1960 jako jediné dítě do lékařské rodiny v Brně. Po vystudování gymnázia pokračovala magisterským a následně doktorským studiem na Univerzitě Karlově v Praze, kde úspěšně absolvovala v roce 1992. Svou vědeckou kariéru poté rozvíjela na Masarykově univerzitě v Brně, kde se v roce 1997 habilitovala, a na Palackého univerzitě v Olomouci, kde byla v roce 2004 jmenována profesorkou. V České republice působila i na Slezské univerzitě v Opavě a zejména na Ostravské univerzitě, kde na

Přírodovědecké fakultě byla dlouholetou vedoucí katedry matematiky. V zahraničí působila jako profesorka na univerzitách v Melbourne, Ghentu nebo Stockholmu.

V matematice se profesorka Rossi vědecky zabývala zejména globální analýzou, diferenciální geometrií, variačním počtem, diferenciálními rovnicemi a geometrickou mechanikou. Byla autorkou a spoluautorkou několika významných odborných knih a publikovala více než 70 odborných článků, které jsou zaměřeny na hamiltonovské teorie pole, mechaniku s neholonomními vazbami, inverzní problémy variačního počtu a další oblasti. V rámci matematické komunity je velmi vážená její monografie *The Geometry of Ordinary Variational Equations*, jež byla vydána v nakladatelství Springer v roce 1997.

Světové renomé profesorky Rossi navíc potvrzují i členství v řadě národních a mezinárodních komisí. Byla tak například zvolena členkou grémia pro oblast matematické fyziky v International Union of Pure and Applied Physics. Dále působila ve Výboru pro ženy v matematice v European Mathematical Society.

Olga Rossi byla silnou ženou, která s přehledem překonávala pracovní i životní překážky, které ji přišly do cesty. Zákeřnou nemoc však překonat nedokázala. Matematická společnost tím přišla o významnou osobnost, která nám všem, kdo jsme ji znali, bude velmi chybět. Čest její památce.

Věra Ferdiánová, Jan Šustek